

Format în ținuturile dintre Munții Caucaz, Marea Caspică și Marea Neagră, poporul armean are o vechime atestată de peste 4.000 de ani. În Armenia s-a născut primul stat creștin din lume, în anul 301 e. n., cu două decenii înainte de Conciliul de la Niceea, piatră de hotar în evoluția lumii creștine. Primii creștini care au venit pe pământ armean, au fost apostolii Bartolomeu și Iuda Tadeul. Un alt reper important în devenirea creștină a Armeniei îl reprezintă activitatea Sfântului Grigore Luminatorul, născut în anul 257 e.n. în Armenia Mare. Acesta, din cauza succesului acțiunii sale de creștinare a armenilor, pe care a desfășurat-o cu râvnă, în tinerețe, a fost persecutat de regele Tiridates al III-lea, fiind închis, la ordinul monarhului, peste 13 ani.

După ce a realizat o vindecare miraculoasă a regelui, acesta a acceptat să fie botezat, adoptând, în anul 301 e. n., creștinismul ca religie de stat în Armenia. Sfântul Grigore este hirotonit episcop în anul 302 e.n., de Leonte, arhiepiscopul Cezareei și a făcut și el, același lucru, în continuare, cu cei care voiau să primească taina preoției, contribuind la creștinarea zonelor din jur, în satele unde nu erau ridicate așezăminte de cult. Sfântul Grigore, considerat "eroul legendar al armenilor", a primit supranumele de Luminatorul și este celebrat la 30 septembrie. A păstorit biserica armeană 31 de ani, participând, în această calitate, la primul Conciliu Ecumenic de la Niceea (325 e.n.). O parte din moaștele sale se află în Italia, la Napoli, mâna dreaptă este păstrată în Armenia, iar capul și mâna stângă se află în Marea Lavră de la Muntele Athos. Sfântul Grigore Luminatorul (257- 330) a realizat un pas important în procesul de formare a conștiinței de neam a armenilor. Prin biserică, ei au putut să reziste împotriva presiunilor externe și, mai târziu, ale Islamului.

Biserica armeană este considerată o Biserică Orientală, o mare parte fiind de rit ortodox, dar există și o ramură catolică. În Armenia, 95% din populație este creștină. Deoarece opera de propovăduire a învățăturilor creștine era îngreunată de lipsa, în Armenia, a unor texte biblice, care să fie înțelese de popor, majoritatea acestora fiind scrise în greacă sau aramaică, s-a simțit nevoia ca Biblia să fie tradusă și în armeană. Un pas decisiv în acest sens a fost făcut de călugărul Mesrop Maștoț (Mashtots), care a trăit în perioada 362-440 e.n., fiind un erudit poliglot (cunoștea greaca, persana, georgiana etc.). Acesta, după o muncă de două decenii, a propus în anul 405 e.n. un alfabet inspirat din alfabetele aramaic și grec, dar profund original, format inițial din 36 semne (29 consoane și 7 vocale). În secolul al XIII-lea, în timpul perioadei ciliciene, pentru a ușura traducerile, au fost introduse două consoane suplimentare, iar în anul 1922, încă una.

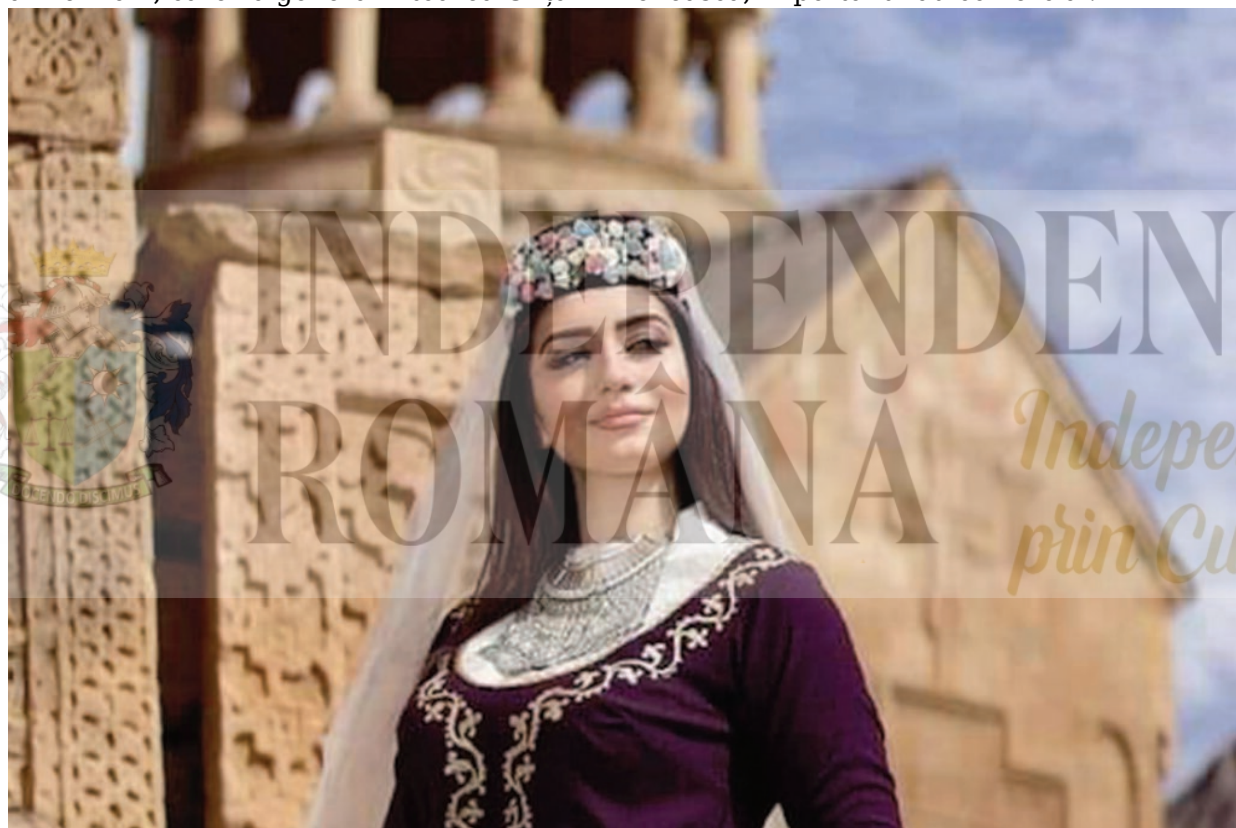
Alfabetul armean, creat în timpul regelui sassanian Vramshapuh (389-414 e.n.), este considerat, alături de notația muzicală armeană "Khaz", de rodii, caiși și de muntele Ararat, drept simboluri naționale. În prezent, alfabetul armean a fost introdus în Patrimoniul Mondial UNESCO. Împreună cu Isaac cel Mare (354-439), numit de armeni: Sahak Partev, catholicosul de atunci al Bisericii Armene, învățatul Mesrop a fondat o Academie, „o Școală a traducătorilor”. În a doua sâmbătă din luna octombrie este celebrată ziua Sfinților Traducători (Tarkmancit). Este prilej de sărbătoare și în România, pe 12 octombrie (legea 181/2019), fiind declarată ziua alfabetului, limbii și culturii armene. Un pas decisiv în dezvoltarea limbii și culturii armene a fost realizat prin activitatea Sfântului Grigorie din Narek (951-1003 e.n.), cunoscut și cu numele de Krikor Naregatsi. "Cartea plângerilor" este considerată cartea de căpătâi a sfântului armean. Este formată din 95 de Rugăciuni (capitole), purtând titlul „Cuvinte către Dumnezeu din străfundul inimii”, și reprezintă un ghid de rugăciune pentru credincioșii din întreaga lume, fiind - de aceea - apreciată ca una din capodoperele poeziei și misticii creștine.

Marele poet englez George Byron, bun cunoscător al culturii și limbii armene, citind Cartea Plângerilor, afirma că: "Pentru a vorbi cu Dumnezeu, cea mai potrivită cale este de a dialoga în armeană! Este limba în care se poate exprima totul atât de simplu și frumos, pentru suflet, pentru inimă, pentru oameni și pentru Dumnezeu". Sfântul Grigorie din Narek, a fost canonizat de Biserica Armeană, odată cu Sfinții Traducători (în a doua sâmbătă din octombrie) iar Biserica Catolică l-a proclamat sfânt, fiind venerat pe 27 februarie.

Este considerat "Străjerul Armeniei"! Exodul armenilor în zona Țărilor Române a început în secolele XI-XIV, după căderea regatului Armenia Mare și ocuparea acestuia de turcii selgiucizi în anul 1064 e.n. Un alt val semnificativ de migrație a fost declanșat de invazia mongolilor, după 1342. Făcând negoț, armenii s-au așezat și în zona Moldovei, pe unde trecea o ramură din celebrul "drum al mătășii". Savantul Nicolae Iorga apreciază faptul că "armenii nu sunt în Moldova venetici pentru că ei s-au așezat în părțile Moldovei încă înainte de descălecat" (al lui Dragoș Vodă - n. a.) și că: "coloniile armenesti din Moldova au constituit prima burghezie a orașelor moldovenești". Din secolul al XIII-lea, există mențiuni despre credincioșii armeni din Moldova, aflați sub jurisdicția eparhiei

armenești din Lvov, iar din 1401 exista aici chiar scaun episcopal.

Istoricii au stabilit că, printre primele monumente arhitectonice clădite de armeni în Moldova, a fost Biserica Sf. Maria din Botoșani, târnosită, conform documentelor, la 1350 e.n. De asemenea, domnii Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare au acordat privilegii economice comunităților armenes și în special negustorilor. Drumul acestora, din Caffa (port genovez din Crimeea) spre Cracovia sau Lemberg (Lvov), tranzita mirodenii și mărfuri orientale spre centrul Europei, trecând prin Cetatea Albă și Galiția. În întreaga civilizație europeană armenii au avut în Moldova cea mai lungă dănuire comunitară stabilă. Au existat, desigur, armeni care au ajuns la Marsilia sau la Veneția și în secolele VII-X, dar erau acte individuale de negoț, care nu au generat comunități semnificative și durabile ca în Moldova. Aici s-a înființat o școală de scriere a manuscriselor armenes, o școală de iconografie. Între anii 1400-1600, sunt semnalate, în documente, prezențe armenes și în Țara Românească: la Târgoviște, București, Craiova, Pitești, Giurgiu, Râmnicu Vâlcea sau Babadag. În anul 1581, este menționată prima biserică armeană din București. Comunitatea de aici se dezvoltă în ritm lent, dar sigur, fiind evidentă implicarea sa în dezvoltarea orașului. La 1722 este descris “un pod al armenilor”, care va genera viitoarea Uliță Armenească, important vad comercial.

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

Independența prin Cultură

Între timp, în secolele XV-XVIII, comunitățile armenie din Botoșani, Suceava, Iași, Roman, Siret, Focșani, Gura Humorului se dezvoltă, construiesc biserici și mănăstiri, încurajate de faptul că, în 1408, Alexandru cel Bun permise fondarea unei episcopii armenie la Suceava. Emanuel Mîrzaian (Manuc bei) a înființat în București, în anul 1806, un han cu 107 odăi, două saloane, zece magazii, 15 pivnițe, renumit pentru arhitectura sa originală și pentru eleganța și rafinamentul serviciilor oferite. Contemporanii l-au numit “un prinț al armenilor”, “un armean deștept și peste fire de bogat”. A fost mediator în conflictul ruso-turc din 1806-1812, tratatul de pace fiind semnat în București, chiar în hanul său. Un val de emigranți armeni a coborât din Galiția în secolele XVI-XVII, așezându-se în Ardeal. Aici au întemeiat două așezări, menționate laudativ de călători, datorită aspectului lor: Armenopolis (Gherla, de azi) după proiectul arhitectului Alexanian, în 1700 și Elisabethopolis (Dumbrăveni), în anul 1658. Ambele, cu armeni catolicizați prin acțiunea episcopului Auxențiu Vârzăreanu, au fost declarate “orașe regale libere”, la 1799, sub împăratul Franz Iosif al II-lea.

Prezint în continuare, aleatoriu, câteva personalități care au făcut și fac cinste comunității armenie, dar și țării noastre: primul armean de renume, cu o prezență certă în istoria românilor, a fost Ioan Vodă cel Viteaz (1572- 1574), numit și Ioan Vodă cel Cumplit (numit așa de boierii care l-au și trădat pentru că le diminuase privilegiile), sau Ioan Vodă Armeanul!; ca domn al Moldovei, el i-a mutat capitala de la Suceava la Iași; a „bătut” monede de aramă, pentru prima dată inscripționate în limba română; temut de turci, a reușit, în numai trei ani, să îi înfrângă de 5 ori (Jiliște, Brăila, Tighina, Cetatea Albă, Hotin); a recâștigat, pentru Moldova, cetatea Hotinului; Iacob Zadik - general în Primul Război Mondial; Vasile Gheorghe Morțun - om politic; Ioan Missir - avocat, om politic și scriitor; Grigore Mithridate Buiuciu - jurist, publicist și om politic; Varujan Vosganian - economist, finanțist, matematician, doctor în economie, orator de largă audiență, președinte, din 1990, al Uniunii Armenilor din România; Varujan Pambuccian - informatician, lider și reprezentant al comunității armenie din Camera Deputaților a Parlamentului României (1992- prezent); Spiru Haret - matematician, sociolog, astronom și pedagog; Ana Aslan - medic, specialist în geriatrie și gerontologie, academician din 1974, cercetător științific; a înființat și condus Institutul Național de Geriatrie și Gerontologie în 1952; Dumitru (Dimitrie) Bagdasar - medic neurochirurg, profesor la Facultatea de Medicină București; a pus bazele școlii românești de neurochirurgie; fondator al Institutului de Endocrinologie în 1946;

Garabet Ibrăileanu - romancier (romanul Adela), critic și istoric literar, publicist, profesor; redactor al revistei „Viața Românească”; este unul din inițiatorii poporanismului în literatura română; David Ohanesian - bariton, mulți ani prim solist al Operei din Cluj și apoi din București; Mihail Jora - compozitor, muzician, dirijor, academician, rector al Academiei Regale de Muzică din București; Gheorghe Asachi (Asakienicz) - poet, prozator și dramaturg; Iacob Negruzzi - scriitor, dramaturg, critic literar, profesor, președinte al Academiei Române; este unul din fondatorii Junimii din Iași (asociație culturală) în 1863; a condus revista Convorbiri literare;

Krikor Zambaccian - colecționar de artă, fondator al renumitului muzeu ce-i poartă numele; Vasile Conta - ministru al Instrucțiunii Publice; Nikolay Hovhannissian - istoric și cercetător; Ovidiu Ohanesian - jurnalist; Levon Mirahorian - unul dintre pionierii parapsihologiei românești moderne; Garabet Vosganian - artist fotograf, unul din reprezentanții de frunte ai comunității armenie din Focșani, povestitor neîntrecut; Ervant Nicogosian - artist plastic, remarcat pentru picturile sale expresive și pentru lucrările de artă monumentală; pentru mozaicul „Bătălia de la Posada”, ce îmbracă un perete exterior al clădirii Serviciului Județean Vâlcea al Arhivelor Statului, de lângă primăria municipiului Râmnicu-Vâlcea, a primit, în 1987, premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România pentru Artă Monumentală.

În afară de elitele artistice, științifice, culturale sau politice de origine armeană, prezentate, succint și parțial, mai sus, această comunitate s-a implicat mult și în dezvoltarea vieții economice din țara

noastră, unii dintre reprezentanții ei devenind industriași sau negustori de renume. Dintre sutele de armeni recunoscuți în acest domeniu, îl prezint pe Harutiun Frenghian, care, între cele două războaie mondiale, a fost numit de contemporani: „regele zahărului din România”!; a fost proprietar al fabricilor de zahăr din Chitila, Arad și Timișoara, asigurând sute de locuri de muncă în domeniu; a fost și un „mecena” pentru artiștii și oamenii de cultură din epocă; în vreme de război, a construit un spital pentru răniți;

deși lăsase, prin testament, întreaga sa avere pentru a se construi școli și spitale, dar și spre folosul Academiei Române, guvernării comuniste i-au confiscat întreaga agoniseală. Armenii, prin reprezentanții lor, recunosc faptul că, din punct de vedere constituțional, România este statul unde comunitatea armeană se bucură de cele mai multe drepturi, începând cu salarizarea clerului, cu finanțarea învățământului în limba armeană, a activităților culturale, obștești etc. În momentele grele ale armenilor, românii le-au sărit în sprijin, aceste ținuturi le-au fost, în decursul istoriei, adăpost primitiv. S-a petrecut acest lucru și când armenii au avut parte de invaziile turanice din secolele XI-XV și când au căutat locuri unde să-și desfășoare negoțul, alungați de presiunea otomană. România a fost prima țară care și-a deschis porturile pentru refugiații supraviețuitori armeni apatrizi, imediat după genocidul din 1915 și a fost prima din lume care a recunoscut Armenia, după 1990, când s-a desprins de URSS, deschizând și relații diplomatice cu noul stat armean.

Isadora Rodica Lungan

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*